Omgevingsbewust werken in gemeente Laarbeek

1. Aanleiding

Inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere partners nemen steeds vaker zelf initiatief en willen meedenken over hun leefomgeving en maatschappelijke vraagstukken. Tegelijkertijd staan gemeenten voor complexe opgaven, zoals de woningbouwopgave, de energietransitie, klimaatadaptatie, de inrichting van de openbare ruimte, de transformatie van het sociaal domein en de ontwikkeling van vitale dorpen en wijken. Deze opgaven kunnen alleen succesvol worden aangepakt wanneer gemeente en samenleving samenwerken.

Participatie is daarom een vanzelfsprekend onderdeel van het gemeentelijk handelen. Niet omdat de wet dit voorschrijft. Maar omdat in onze overtuiging betere besluiten en meer draagvlak ontstaan wanneer daarbij verschillende perspectieven worden betrokken. En wanneer we gebruik maken van de kennis, ervaring en betrokkenheid van inwoners, organisaties en ondernemers.

We hebben de afgelopen tijd veel participatieprocessen gehad. Dat heeft positieve ervaringen opgeleverd én verbeterpunten. Met deze nota willen we kaders stellen voor een verdere ontwikkeling van participatie.

Participatie of omgevingsbewust werken?
Wij geven de voorkeur aan de term omgevingsbewust werken boven participatie. Participatie wordt vaak opgevat als: we betrekken inwoners bij een plan of project. Omgevingsbewust werken gaat verder. Het betekent dat je voortdurend oog hebt voor de belangen, zorgen en kansen van inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden (stakeholders). Omgevingsbewust werken beschrijft daarnaast een houding: je kent je omgeving, weet wat er speelt en handelt daar bewust naar door stakeholders op een passende manier te betrekken.

Toch worden de termen participatie en omgevingsbewust werken soms naast elkaar gebruikt. Bijvoorbeeld omdat de wet om een participatieverordening vraagt[1]. Maar als we de term participatie hanteren, is het goed om te weten dat wij dan de brede invulling van omgevingsbewust werken bedoelen. En als wij inwoners noemen, zien we dat eveneens breed en bedoelen wij ook andere belanghebbenden (stakeholders) zoals verenigingen, maatschappelijke organisaties, ondernemers en andere partners.

Verduidelijking, verankering en verbreding
Deze visie beschrijft het beleid en stelt de kaders voor omgevingsbewust werken binnen de gemeente Laarbeek. We vinden het belangrijk om dit goed te regelen. Inwoners willen duidelijkheid over hoe het werkt.

[1] De opgestelde participatieverordening is de vertaling van het beleid naar een juridisch kader.

CONCEPT

En ook bestuurders en medewerkers van de gemeente hebben houvast in hun werk nodig. Omgevingsbewust werken moet in de gemeentelijke organisatie worden geborgd en verankerd in de manier van werken.

De visie geeft een aanzet tot verbreding van omgevingsbewust werken. Dat kan niet worden gedaan door alleen een paar teams van de gemeente. Het raakt het handelen van de hele gemeente, om het even of het betreft de fysieke leefomgeving, het sociaal domein of bedrijfsvoering. Dat vraagt om een ontwikkeling tot verbreding naar het hele werkveld van de gemeente.

Het gaat om de uitvoering
Deze visie is compact gehouden. De kwaliteit van omgevingsbewust werken wordt niet bepaald door de omvang van een beleidsstuk, maar door de manier waarop bestuurders en medewerkers hier in de praktijk uitvoering aan geven.
Daarom schetst deze visie niet alleen wat we onder omgevingsbewust werken verstaan, maar ook hoe we hieraan werken. Daarbij maken we gebruik van de methodiek van Factor C. Die methodiek helpt om de omgeving structureel mee te nemen in beleid, projecten, besluitvorming en uitvoering.

Om de werkwijze goed te borgen, schrijven we na de vaststelling van deze visie een implementatieplan. Daarin werken we met een praktische gereedschapskist met instrumenten, werkvormen en handreikingen. Want omgevingsbewust werken is vooral doen!

2. Wat verstaan we onder omgevingsbewust werken?

Omgevingsbewust werken betekent dat je bij het maken van beleid, het uitvoeren van projecten en het nemen van besluiten niet alleen kijkt naar de inhoudelijke opgave, maar voortdurend rekening houdt met de omgeving.

Het gaat dus om de vragen: Wat betekent wat wij doen voor de omgeving? Wie raakt dit? Wat vindt onze omgeving belangrijk? En: Welke kennis, belangen en perspectieven moeten we meenemen om tot een goed besluit of resultaat te komen?

Omgevingsbewust werken is een manier van werken waarbij bestuurders en medewerkers zich bewust zijn van de maatschappelijke omgeving waarin zij handelen. Bestuurders en medewerkers kennen relevante partijen en belangen. Ze bepalen bewust wanneer en hoe de omgeving wordt betrokken. Ze luisteren naar signalen uit de samenleving en wegen verschillende perspectieven mee.
Daarmee is omgevingsbewust werken onderdeel van het gehele beleidsvormings-, besluitvormings- en uitvoeringsproces.

CONCEPT

Om deze manier van werken concreet te maken, onderscheiden we de volgende elementen:

1. **De omgeving kennen**
   Dat komt neer op: weten wie betrokken, geraakt of geïnteresseerd is. Dat kunnen inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties, andere overheden zijn, maar ook interne collega's.

2. **Luisteren en signaleren**
   Dit betekent: niet wachten totdat mensen zich melden, maar (pro)actief en uitnodigend signalen, zorgen, kansen en ontwikkelingen uit de omgeving ophalen.

3. **Belangen en perspectieven begrijpen**
   Dat gaat om: inzicht hebben in verschillende belangen en perspectieven en weten waar deze elkaar kunnen versterken of juist conflicteren.

4. **De omgeving betrekken waar dat meerwaarde heeft**
   Afhankelijk van de situatie gaat het om: informatie ophalen en teruggeven, participeren, samenwerken of ruimte geven voor initiatief. Participatie is daarmee een instrument binnen omgevingsbewust werken, geen doel op zichzelf.

5. **De inbreng meenemen in het handelen**
   Dit vraagt erom inzichten uit de omgeving daadwerkelijk te gebruiken bij beleidsvorming, besluitvorming en uitvoering.

6. **Terugkoppelen en verwachtingen managen**
   Het gaat erom zichtbaar te maken wat er met signalen, ideeën en bijdragen uit de omgeving gebeurt. Dat betekent duidelijk communiceren over keuzes, afwegingen en vervolgstappen: wat nemen we mee, wat niet, en waarom.

7. **Anticiperen op effecten**
   Dit dwingt tot vooraf nadenken over de maatschappelijke, bestuurlijke en communicatieve gevolgen van een keuze.

3. Wat zijn de ambitie en doelen van omgevingsbewust werken?

Ambitie
We formuleren onze ambitie als volgt:
We ontwikkelen ons beleid omgevingsbewust. Dat betekent dat we vanaf de start van een beleidsopgave bewust kijken naar de omgeving, relevante belangen, beschikbare lokale en inhoudelijke kennis en de invloed van betrokkenen. Deze inzichten worden gebruikt bij de beleidsvorming, besluitvorming en uitvoering.

CONCEPT

Hoofddoelen[2]
Met omgevingsbewust werken streven we drie hoofddoelen na:

1. **Nabijheid**
We willen dicht bij onze inwoners staan, bereikbaar en aanspreekbaar zijn en in gesprek zijn met onze inwoners.

2. **Betere en beter uitvoerbare besluiten**
We willen de lokale kennis benutten (inwoners kennen hun omgeving het best). En we willen ook de bij inwoners en andere stakeholders aanwezige inhoudelijke kennis benutten omdat ook die kan bijdragen aan kwalitatief betere besluiten.

3. **Een sterk lokaal netwerk**
In onze gemeente zijn veel georganiseerde verbanden: dorpsraden, adviesraad, ondernemersplatform, buurtverenigingen etc. We willen bestaande netwerken, initiatieven en samenwerkingsverbanden versterken en met elkaar verbinden. Daarmee vergroten we het organiserend vermogen van onze samenleving en de kracht van onze gemeenschap.

Naast deze hoofddoelen verwachten wij dat omgevingsbewust werken bijdraagt aan:

- **Inzicht in de afwegingen van het gemeentebestuur**
  Inwoners begrijpen heel goed dat niet alles kan, dat er een afweging van belangen plaatsvindt, en dat men niet altijd zijn zin kan krijgen. Inzicht in de afwegingen van het gemeentebestuur kan bijdragen aan meer begrip voor de besluitvorming.

- **Groter draagvlak**
  Begrip voor een besluit wil niet zeggen dat men het daarmee ook eens is. Maar participatie kan soms ook het draagvlak voor besluiten en beleid versterken.

- **Versterking van vertrouwen tussen overheid en samenleving**
  Het vertrouwen in de overheid staat onder druk. Het vertrouwen in de eigen gemeente kan mogelijk toenemen als de gemeente haar inwoners op een goede manier betrekt bij beleids- en besluitvorming en uitvoering.

- **Betrokkenheid bij de leefomgeving**
  Inwoners voelen zich vaak betrokken bij de directe leefomgeving. Dat kan worden versterkt door daarop in te spelen.

- **Eerder signaleren van kansen en knelpunten**
  Door actief contact met de omgeving halen we signalen vroegtijdig op. Daardoor

[2] Deze hoofddoelen sluiten aan op de ambities uit het bestuursakkoord "Samen verder". En daarnaast op de specifieke ambities voor de gemeentelijke dienstverlening. Daar hebben we de ambitie om het makkelijk te maken, betrokken te zijn, betrouwbaar te zijn, respectvol met elkaar om te gaan, persoonlijk contact te hebben en behulpzaam te zijn.

CONCEPT

kunnen we beter inspelen op ontwikkelingen, knelpunten voorkomen en kansen benutten.

- **Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor maatschappelijke opgaven**
  Omgevingsbewust werken gaat over collectieve vraagstukken en belangen. Daar heeft de gemeente een belangrijke rol in, maar ook inwoners. Omgevingsbewust werken biedt de mogelijkheid om die mede-verantwoordelijkheid in te vullen.

4. Uitgangspunten

Wij hanteren bij omgevingsbewust werken de volgende uitgangspunten:

1. **We zijn open**
   We zijn benieuwd naar elkaars mening en ideeën. We verkennen met elkaar wat we voor elkaar kunnen betekenen. We hoeven het niet altijd met elkaar eens te zijn, maar luisteren met oprechte interesse en zonder te (ver)oordelen. We staan open voor nieuwe inzichten.

2. **We zijn duidelijk**
   We willen dat voor iedereen duidelijk is wat er verwacht mag worden, nog voor het participatietraject van start gaat. We zijn daarom duidelijk over de stappen die we wel en niet zetten en communiceren daarover actief. We hanteren begrijpelijke taal. We houden elkaar op de hoogte gedurende het proces, niet alleen over de successen maar ook over knelpunten en vertragingen. Duidelijkheid betekent ook dat elke partij helder is over wat zij wel en niet kan doen en waarom dat zo is.

3. **We zorgen voor zo laag mogelijke drempels**
   We vinden het belangrijk dat alle belanghebbenden mee kunnen doen. De drempel om mee te doen moet daarom zo laag mogelijk zijn. Dat betekent dat er rekening gehouden moet worden met de mogelijkheden van de doelgroep. We proberen zoveel mogelijk mensen te bereiken, ook de mensen die niet gewend zijn hun mening te geven.
   We gaan zoveel mogelijk naar mensen toe (in hun straat, buurt of dorp) in plaats van dat men naar het gemeentehuis moet komen. Een andere mogelijkheid is het werken met vertrouwde tussenpersonen (jongeren- en sociaal werkers, sleutelfiguren).
   We kunnen ook kiezen voor een persoonlijker vorm: één-op-één-gesprekken, een wandeling door de wijk, een gesprek aan de keukentafel, op momenten die passen bij het dagelijks leven (niet wanneer het ons schikt). Tenslotte kunnen we verschillende manier bieden om te reageren: mondeling, telefonisch, whatsapp en dergelijke.[3]

4. **We maken vooraf een bewuste afweging**
   Bij iedere opgave maken we vooraf bewust de afweging hoe de omgeving betrokken wordt. We bepalen welke belangen, kennis en perspectieven relevant zijn en welke vorm van participatie daarbij past.

[3] Zie ook artikel 4, lid 4 van de participatieverordening.

CONCEPT

Omgevingsbewust werken is daarbij het uitgangspunt, tenzij er goede redenen zijn om hiervan af te wijken. Bij een keuze om geen participatie toe te passen, kan het college zich beroepen op de uitsluitingsgronden die in de participatieverordening zijn opgenomen.[4]

5. **We kiezen maatwerk**
   Geen enkele opgave is hetzelfde. Daarom kiezen wij steeds een participatieaanpak die past bij de situatie en de doelgroep. De aard, omvang en maatschappelijke impact zijn leidend bij de keuze voor de inrichting van het proces.
   Factor C helpt ons bij de vertaling van de impact naar de keuze voor een passende vorm.[5]
   We zoeken naar en ontwikkelen vormen waarmee we specifieke doelgroepen (zoals jongeren) kunnen bereiken.

6. **We gaan in gesprek**
   Bij het betrekken van inwoners gaan we eerst in gesprek. Dat begint met luisteren. We luisteren om een beter beeld krijgen van de situatie en context. Welke wensen en behoeften leven er bij de inwoners? Welke ideeën en zorgen hebben ze? Welke perspectieven hebben inwoners die wij nog niet hebben?
   Op deze manier kunnen we de kennis, ervaring en perspectieven van inwoners zo goed mogelijk meenemen.

   Behalve luisteren vertellen we ook. Onze medewerkers brengen hun deskundigheid in. Dat inbrengen van deskundigheid moet dienend en ondersteunend aan het proces gebeuren. We zeggen niet hoe het moet, maar wat kan en hoe het kan. En we vertellen ook en leggen uit wat niet kan.

7. **We koppelen terug**
   We houden betrokkenen gedurende het proces op de hoogte. We ronden het participatieproces af met een eindverslag. We koppelen terug wat er met de inbreng is gedaan, hoe dat is gedaan en waarom.

8. **We leren**
   Omgevingsbewust werken is mensenwerk, voor iedereen. Het is ook best ingewikkeld en zal niet altijd vlekkeloos gaan.
   We evalueren door terug te kijken naar de gekozen participatieaanpak, het doorlopen proces en de uitkomst. De belangrijkste lessen leggen we vast. Die gebruiken we om onze werkwijze te verbeteren.
   Daarnaast bespreken we jaarlijks met de gemeenteraad de opgedane ervaringen, zodat beleid en uitvoering kunnen meegroeien met de inzichten uit de praktijk.

[4] Zie hiervoor artikel 2 lid 4 van de participatieverordening.
[5] De factoren voor het bepalen van de participatieaanpak zijn beschreven in bijlage 1.

CONCEPT

5. Welke rollen zijn er bij omgevingsbewust werken?

Omgevingsbewust werken is een samenspel, waarin ieder een rol heeft en (mede) verantwoordelijk is voor een goed proces. Daarom is het belangrijk om elkaars rollen te kennen.

Inwoners
Inwoners zien wij in dit verband ruim: naast inwoners gaat het ook om verenigingen, dorpsraden, adviesraden, ondernemers, maatschappelijke instellingen etc. De rol die inwoners vervullen verschilt per onderwerp, fase en situatie.
We onderscheiden vier rollen voor inwoners. Deze rollen worden bepaald door hun positie ten aanzien van het onderwerp:

- **Inwoner als belanghebbende**
  De inwoner wordt geraakt door het beleid en heeft een belang. De gemeente wil begrijpen wat de effecten zijn en welke zorgen, wensen of belangen er leven.

- **Inwoner als ervaringsdeskundige**
  De inwoner beschikt over kennis vanuit de dagelijkse praktijk. Die ervaringskennis kan helpen om het vraagstuk beter te begrijpen en beleid praktischer te maken.

- **Inwoner als meedenker / gesprekspartner**
  De inwoner denkt actief mee over mogelijke oplossingen, alternatieven en keuzes. De gemeente gebruikt deze inbreng bij de beleidsontwikkeling.

- **Inwoner als mede-initiatiefnemer / partner**
  De inwoner neemt zelf initiatief of werkt samen met de gemeente aan een oplossing of uitvoering. De verantwoordelijkheid en invloed worden dan meer gedeeld.
  Bij de rol van de inwoner als initiatiefnemer hoort ook het zogenoemde uitdaagrecht (right to challenge). In bijlage 2 wordt daar verder op ingegaan.

Gemeenteraad
De gemeenteraad heeft een belangrijke rol bij participatie door de algemene kaders voor participatie vast te stellen. Dat gebeurt met deze visie.
De gemeenteraad kan ook onderwerpen benoemen waarbij ze actief bij het participatieproces betrokken wil zijn. In de andere gevallen wordt de raad geïnformeerd over de participatieaanpak.
Daarnaast kan de raad budget beschikbaar stellen om bijvoorbeeld initiatieven vanuit de samenleving te ondersteunen.
De raad ziet er (op gepaste afstand) op toe dat de participatieprocessen goed verlopen.

College van burgemeester en wethouders
Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het participatiebeleid. Binnen de verdeling van bevoegdheden bepaalt het bevoegde bestuursorgaan of participatie wordt toegepast en welke kaders daarvoor gelden. Het bevoegde orgaan kan zijn: de

CONCEPT

gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders of de burgemeester. Het college draagt in de regel zorg voor de voorbereiding en uitvoering van de participatieaanpak.

Ambtelijke organisatie
De medewerkers van de gemeente zijn betrokken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het participatieproces. Zij zijn vaak de directe gesprekspartner van de inwoners. Zij bereiden de besluitvorming voor, zorgen voor communicatie en terugkoppeling, en houden de formele procedures in beeld. De medewerkers hebben zowel een ondersteunende, uitvoerende als een adviserende rol. Hun houding ten aanzien van omgevingsbewust werken is cruciaal.

6. Factor C als instrument voor omgevingsbewust werken

Factor C[6] is een werkwijze, die we al enige tijd toepassen. Bij Factor C wordt bij beleidsontwikkeling niet alleen naar de inhoud van het beleid en het eigen organisatieperspectief gekeken, maar vanaf het begin ook naar de omgeving.

De essentie is dat omgevingsbewust werken niet pas begint bij communicatie of participatie, maar al eerder. Namelijk bij het bepalen van het probleem, de beleidsdoelen en de keuzes die voorliggen. Dat is ook het verschil met participatie. Participatie gaat vooral over de manier waarop inwoners en andere partijen worden betrokken. Factor C begint een stap eerder: is betrokkenheid nodig, met wie, waarom en op welk moment?

Zo wordt omgevingsbewust werken geen afzonderlijk participatieproces naast het beleidsproces, maar onderdeel van het beleidsproces zelf. We bewegen van de traditionele werkwijze: “beleid maken en daarna de omgeving informeren” naar “beleid maken mét bewustzijn van de omgeving en de effecten van keuzes”.

In bijlage 1 bij deze nota gaan we in op het werken met Factor C.

7. Van visie naar praktijk

Omgevingsbewust werken vraagt om een lerende organisatie, waarin bestuurders, raadsleden en medewerkers beschikken over de juiste kennis, houding, vaardigheden en instrumenten.
Daarin hebben we met elkaar nog stappen te zetten. Omgevingsbewust werken zal de komende tijd verder in de gemeentelijke organisatie worden geïntroduceerd. Vervolgens moet het worden verankerd in de manier van werken en verbreed naar het gehele werkveld van de gemeente. Dat is een groeiproces. Ter ondersteuning daarvan wordt een implementatieplan opgesteld. Hierin geven we aan wat we in 2027 gaan doen en hoe we dat doen.

[6] De C staat voor communicatie.

CONCEPT

Door ervaringen te delen, successen en knelpunten te evalueren en de instrumenten voortdurend te actualiseren, kan omgevingsbewust werken uitgroeien tot een vanzelfsprekend onderdeel van het gemeentelijk handelen.

Zo maken inwoners en gemeente samen Laarbeek: een gemeente en gemeenschap waarin samenwerking, betrokkenheid, vertrouwen en gezamenlijke verantwoordelijkheid centraal staan.

Laarbeek, november 2026.

CONCEPT

Bijlage 1: Factor C als instrument voor omgevingsbewust werken

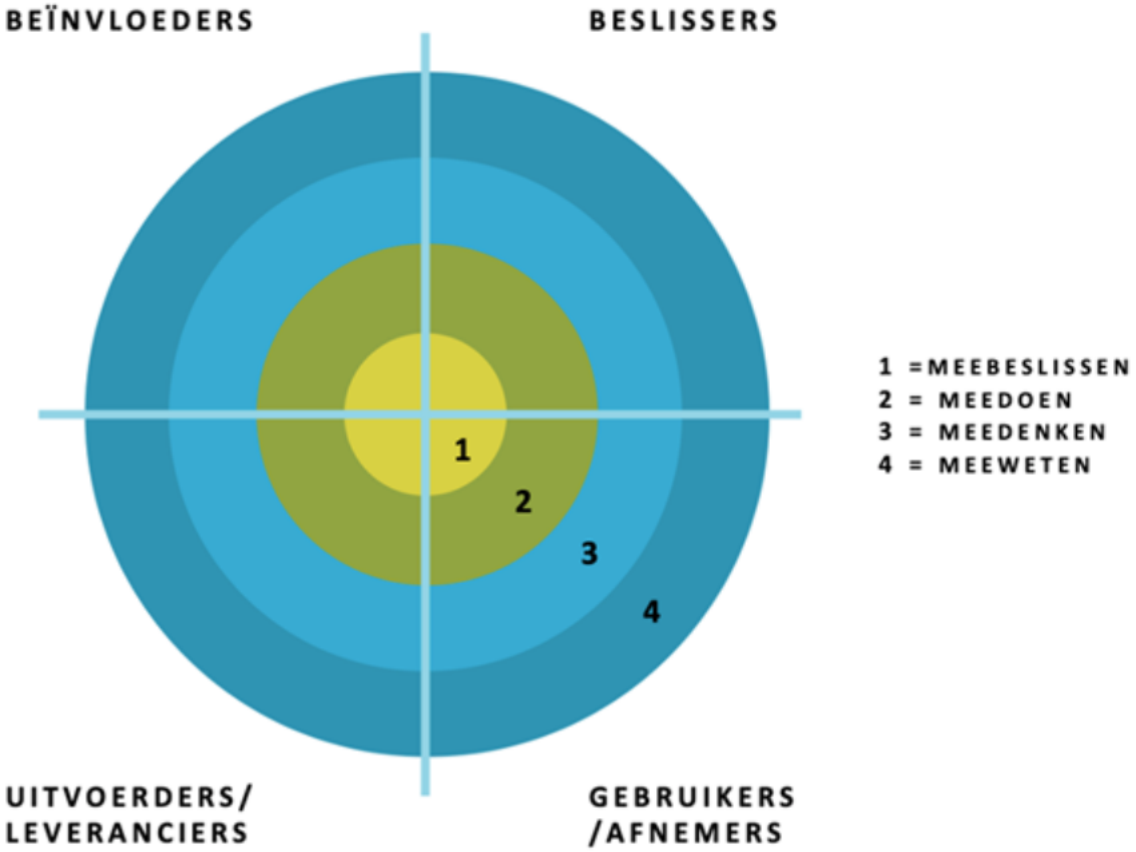
1. Het speelveld

Een belangrijk onderdeel van Factor C is het in kaart brengen van het speelveld. Dat gebeurt met behulp van de vier zogenoemde ringen van invloed. Deze ringen van invloed helpen om niet alleen te kijken naar de directe doelgroep, maar naar het bredere speelveld rond een opgave.

Van dichtbij naar verder weg bestaat dat speelveld uit:

- Direct betrokkenen: mensen en organisaties die rechtstreeks geraakt worden;
- Belanghebbenden: partijen met een duidelijk belang of positie;
- Beïnvloeders en partners: partijen die kennis, invloed, netwerk of uitvoeringskracht hebben;
- Bredere omgeving: partijen die indirect geraakt worden of het maatschappelijke debat beïnvloeden.

De vier ringen van invloed maken zichtbaar wie door een ontwikkeling wordt geraakt, welke invloed iemand kan hebben en hoe de participatie daarop wordt afgestemd. Het uitgangspunt is dat niet iedereen op dezelfde manier hoeft te participeren: hoe groter de directe invloed of betrokkenheid, hoe intensiever de participatie kan worden ingericht.

CONCEPT

Ring 1 – Directe invloed
Dit zijn de inwoners, ondernemers, organisaties en andere betrokkenen die direct gevolgen ondervinden van een initiatief of besluit. Zij hebben een groot belang en kunnen vaak ook daadwerkelijk invloed uitoefenen op de uitwerking.
Bij deze groep ligt een intensieve vorm van participatie voor de hand (b.v. door mee te denken, alternatieven te ontwikkelen of gezamenlijk oplossingen uit te werken).

In deze eerste ring gaat het om meebeslissen. Bij meebeslissen maken belanghebbenden samen de keuze voor een oplossing.

Ring 2 – Invloed op de directe omgeving
In deze ring bevinden zich mensen en organisaties die niet rechtstreeks onderdeel zijn van het initiatief, maar wel merkbare gevolgen in hun omgeving kunnen ervaren.
Bv. omwonenden, gebruikers van de openbare ruimte of nabij gevestigde ondernemers.
Zij worden actief betrokken bij het in beeld brengen van gevolgen, aandachtspunten en mogelijke oplossingen.

In ring 2 gaat het om meewerken. Bij meewerken ligt er nog geen plan, project of beleid, maar worden belanghebbenden om inbreng gevraagd. Het wordt een coproductie.

Ring 3 – Indirecte invloed
Deze ring bestaat uit betrokkenen die indirect geraakt worden of vanuit hun kennis, ervaring of maatschappelijke positie invloed kunnen hebben op het onderwerp. B.v. belangenorganisaties, verenigingen of andere deskundige partijen.
De participatie kan hier meer gericht zijn op het ophalen van kennis en adviezen.

In ring 3 gaat het om meedenken.
Bij meedenken maakt de initiatiefnemer een plan of beleid, waarbij belanghebbenden worden gevraagd om hun mening te geven. Met de inbreng van belanghebbenden kan het plan of beleid worden verrijkt of verbeterd.

Ring 4 – Algemene betrokkenheid
De buitenste ring omvat de bredere groep inwoners en andere belangstellenden die geen directe invloed of belang hebben, maar wel geïnteresseerd kunnen zijn in de ontwikkeling. Voor deze groep ligt het accent vooral op informeren en het bieden van mogelijkheden om een reactie of aandachtspunt mee te geven.

Ring 4 betreft meeweten.
Bij meeweten hebben belanghebbenden geen actieve rol, maar moeten ze wel op de hoogte gehouden worden.

CONCEPT

2. Van inhoud naar omgeving én terug

Factor C helpt beleidsmakers om steeds drie vragen met elkaar te verbinden:

1. Wat willen we bereiken?
   Wat is het maatschappelijke vraagstuk en welk doel wil de gemeente realiseren?

2. Wie hebben hier invloed op of worden hierdoor geraakt?
   Welke mensen, organisaties en belangen spelen een rol? Wie heeft kennis, wie ondervindt effecten en wie kan bijdragen aan de oplossing?

3. Wat betekent dit voor onze aanpak?
   Wat vraagt de omgeving van het beleid, de besluitvorming, de participatie en de communicatie?

3. Kiezen van een passende participatievorm

Factor C helpt om vooraf bewust te bepalen wie welke invloed heeft en welke participatievorm daarbij past. Niet de vraag "hoe laten we iedereen participeren?" staat centraal, maar: "wie heeft welke invloed, waarover kunnen zij invloed uitoefenen en welke vorm van participatie past daarbij?".

Het gaat om maatwerk. De vorm en omvang van de participatieaanpak moeten in verhouding zijn tot de aard en impact van het onderwerp. De keuze voor een bepaalde participatievorm hangt af van de volgende factoren:

1. Impact op inwoners en leefomgeving
Hoe groot zijn de gevolgen van het besluit of de activiteit voor mensen, hun woonomgeving, gezondheid, veiligheid of leefkwaliteit?

2. Aantal en diversiteit van belanghebbenden
Hoeveel mensen en groepen worden geraakt? Zijn er uiteenlopende belangen of groepen die minder gemakkelijk hun stem laten horen?

3. Complexiteit en belangenconflicten
Zijn er verschillende oplossingsrichtingen, tegenstrijdige belangen of lastige afwegingen tussen bijvoorbeeld wonen, groen, verkeer, economie en gezondheid?

4. Ruimte voor invloed
Welke wettelijke, beleidsmatige, financiële, juridische en praktische ruimte is er om de inbreng te verwerken?

5. Maatschappelijke betrokkenheid en gevoeligheid
Is er veel publieke belangstelling, onrust, wantrouwen? Zijn er signalen dat inwoners zich onvoldoende gehoord voelen?

CONCEPT

6. Wettelijke en bestuurlijke kaders
Welke formele eisen gelden voor participatie? Welke besluiten zijn voorbehouden aan college of raad?

7. Urgentie, uitvoerbaarheid en kosten
Hoeveel tijd is beschikbaar en welke inspanning is nodig? Denk aan doorlooptijd, ambtelijke capaciteit, kosten en de belasting voor deelnemers.

Aan de hand van de beoordeling van die factoren wordt gekozen voor een bepaalde aanpak. De gekozen aanpak en het geboden participatieniveau worden kort gemotiveerd. Het is erg belangrijk dat de gemeente vooraf duidelijk communiceert hoe de samenwerking met de omgeving wordt ingericht. Dan weten inwoners welke rol en invloed zij hebben en wat zij mogen verwachten.

De aanpak kan tijdens het proces zonodig worden bijgesteld. Als tijdens het proces blijkt dat de impact groter is dan gedacht, of als belangen meer botsen of als blijkt dat groepen onvoldoende worden bereikt, wordt de aanpak opnieuw beoordeeld.

4. We maken een bewuste afweging vooraf

We vinden het van belang dat we vooraf een goede afweging maken: kiezen we wel of niet voor participatie. Met andere woorden, is participatie mogelijk en wenselijk?
We benadrukken dat als uitgangspunt geldt dat we bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid voor omgevingsbewust werken kiezen. Dit is anders indien er goede redenen zijn om dit niet te doen.

Bij een keuze om geen participatie toe te passen, kan het college zich beroepen op de uitsluitingsgronden die in de participatieverordening zijn opgenomen. Participatie is bijvoorbeeld niet noodzakelijk of wenselijk als er geen mogelijkheid is om een plan aan te passen, de kosten niet opwegen tegen de baten, of er vanwege urgentie geen tijd is voor participatie.
Maar bij de te maken afweging is het goed om te realiseren dat met maatwerk veel mogelijk is. Bijvoorbeeld door een ‘snel’ instrument als een vragenlijst te kiezen.
Om deze afweging goed te maken, is een compleet beeld van het onderwerp nodig. Waar gaat het over? Wat is de context (vindt er bijvoorbeeld in de fysieke omgeving een ontwikkeling plaats, is er aanpalend beleid, is er een geschiedenis)?
Ook is inzicht in de projectplanning noodzakelijk: de stappen en mijlpalen, eventueel voorzien van tijdsplanning.
Als er écht geen tijd en ruimte is, dan zorgen we dat goed uit kunnen leggen.

5. We stellen een participatieaanpak op

Voordat we beginnen, maken we een participatieaanpak. Die aanpak moet passen bij onze uitgangspunten, het onderwerp en het speelveld. De aanpak moet verder uitnodigen om deel te nemen. En tenslotte maakt de participatieaanpak bij projecten een onlosmakelijk onderdeel uit van het projectplan.

CONCEPT

1. DOEL
1.1 Wat is je beleidsdoel/projectdoel?
1.2 Over welke (beleids)fase hebben we het?
1.3 Impact op omgeving of belanghebbenden?
2. PARTICIPATIEVRAAG
2.1 Is participatie wenselijk en mogelijk?
2.2 Wat wil je bereiken (doel)
2.3 Wat zijn de randvoorwaarden?
2.4 Wat is het participatieniveau?
Project of beleid
<naam>
3. WIE
3.1 Hoe ziet ons speelveld eruit (Omgeving)?
3.2 Welke belanghebbenden gaan we betrekken?
3.3 Wat gaan we vertellen (Verhaal)
3.4 Wie is de afzender?
4. AANPAK
4.1 Hoe nodigen we deze belanghebbenden uit?
4.2 Welke participatiemiddelen of gespreksvorm(en) zetten we in?
4.3 Hoe koppelen we terug en hechten we af?

CONCEPT

Bijlage 2. Uitdaagrecht

De “Wet versterking participatie op decentraal niveau” verplicht elke gemeente om een participatieverordening op te stellen. In de participatieverordening regelt de gemeenteraad onder meer hoe inwoners en maatschappelijke partijen initiatief kunnen nemen. Dit is het zogenoemde uitdaagrecht.

Bij het uitdaagrecht kunnen initiatiefnemers plannen bij de gemeente indienen om een bestaande taak van de gemeente over te nemen en zelf uit te voeren. Dit als zij denken het slimmer, beter, goedkoper of anders te kunnen doen. Hiermee wordt de gemeente uitgedaagd. Bewoners en maatschappelijke organisaties krijgen zo de kans om hun idee te gaan uitvoeren De taak wordt dan overgedragen inclusief het bijbehorende budget dat de gemeente anders er zelf aan zou besteden. De gemeente mag een dergelijk verzoek alleen afwijzen met goede, zwaarwegende redenen.

Ook kunnen initiatiefnemers gaan co-produceren met de gemeente als voor de uitgedaagde taak wel samenwerking met de gemeente nodig is.

In de participatieverordening is geregeld hoe het indienen en behandelen van een verzoek plaatsvindt.[7]

CONCEPT

[7] Zie hiervoor hoofdstuk 3 van de participatieverordening.